

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА В МІСТІ СТРИЙ

1. М.В. Лисенко у спогадах сучасників / – К.: Муз. Україна, 2003. – Т.1 / Упоряд., Упоряд. О.М.Лисенка. – К.: Муз. Україна, передм. та комент. Р.Я.Пилипчука. – 344 с. 1968. – 823 с. 3. М.В. Лисенко. Листи. / Упоряд., прим, та комент. С.Х. Лисенка. – К.: Мистецтво, 1964. – 536 с.

Уляна Молчко, доцент кафедри музикознавства та фортепіано

Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА В МІСТІ СТРИЙ

У дослідженні висвітлюється розвиток хорового мистецтва в прикарпатському місті Стрий за часів Незалежної України. Автор представляє мистецькі здобутки сучасних концертних колективів.

Постановка проблеми. Стрий історики та краєзнавці часто називають “малим Львовом”, бо власне тут упродовж років склалися глибокі мистецькі традиції, які свідчать про високий культурно-освітній рівень прикарпатського міста. Музичне життя краю тісно пов’язане з постаттю О.Нижанківського, котрий спричинився до того, що в Стрию, одному з перших міст після галицької столиці, був заснований “Стрийський Боян” (1894 р.) [37, 78]. Розвитку товариства, що стало рушієм у музичному житті, сприяли провідні громадські діячі: В.Нижанківський, Є.Олесницький, О.Бобикевич, М.Гавриш, Є.Форостина, М.Колесса, С.Масний. “Діяльність товариства “Стрийський Боян”... – як зазначає Л.Ханик, “мала колосальний вплив на музично-хорове життя Стрийщини” [37,81]. З 1935 до 1938 року в краю проводилися конкурси хорових колективів. Власне вони спонукали до підвищення їх культурно-мистецького та виконавського рівня. Чисельність хорів на конкурсі 1938 року значно збільшилася порівняно з конкурсами попередніх років. Посприяло цьому те, що з жовтня 1936-го до квітня 1937-го з ініціативи філії “Просвіти” проведено курси диригентів. Керувати ними взявся музикознавець, талановитий диригент Семен Масний [6]. Хорові традиції міста не згаснули впродовж наступних років, бо народна пісня, котру постійно пропагували співочі колективи, була “ґрунтом для організованого музичного українського мистецтва” [13, 7].

Аналіз досліджень. Здобута на початку 90-х незалежність України надала мистецтву нової якості. У Стрию в цей період хорові колективи продовжували розвивати культурно-просвітницькі традиції, які набули яскраво національного характеру. Огляд сучасного музичного життя прикарпатського міста не висвітлений в науковій

літературі. Лаконічну інформацію про диригентів та хорові капели подано: в праці М. Бурбана “Хорове виконавство Львівщини. Хори. Диригенти.” [2], в альманахах “Хвилі Стрия” [38; 39], в спогадах Михайла Мандрика “Стрийщина: шлях до волі” [19] та в місцевому часописі “Гомін волі”.

Мета статті – висвітлити сучасне хорове життя м. Стрий.

Виклад основного матеріалу. На початку 90-х років у вже згаданому бойківському місті успішно продовжувала свою виконавську та культурно-просвітницьку діяльність Народна хорова капела “Ватра”. Цей колектив, заснований в 1949 році при Будинку працівників освіти, незважаючи на часи радянської дійсності, продовжував мистецькі традиції будителів і організаторів співочого життя краю. Першим керівником колективу став Іван Пакос. “Успіхи капели за короткий час були настільки значними – як пише Мирон Нестерчук, – що в 1950 році вона була визнана кращим хоровим колективом Дрогобицької області, виборовши перше місце на обласному опляді художньої самодіяльності” [17]. Цей факт засвідчує грамота, котра зберігається у фондах Стрийського краєзнавчого музею “Верховина”. У наступні роки хором керували Ольга Заяць, Микола Калісун, Іван Крушельницький, Василь Бурак [10; 17; 26].

Нова, найяскравіша сторінка творчого життя “Ватри” розпочалася з 1969 року, коли її художнім керівником і головним диригентом став Володимир Гушак. Митець народився в с. Мацошин Жовківського району Львівської області. В 1961 році закінчив Львівське музично-педагогічне училище (клас викладача С.Г. Амбарцумян і В.І. Божка) та диригентсько-хоровий факультет Львівської консерваторії ім. М. Лисенка в 1971

році (клас старшого викладача І.М. Небожинського) [2, 216]. На сьогоднішній час – завідуючий відділом хорового диригування Дрогобицького державного музичного училища ім. В. Барвінського. Завдяки високому мистецькому та професійному керівництві колективом молодий хормейстер досягнув значних виконавських висот. Так, у 1972 році хоровий колектив нагороджений Золотою медаллю Всеукраїнського конкурсу хорових колективів, а в 1973 – “Ватрі” присвоєно звання “Народної хорової капели”. Географія концертних виступів колективу обіймає різноманітні куточки колишнього СРСР. Творчі поїздки були здійснені в Закарпаття (1962 р.), м. Ялту (1965 р.), м. Одесу (1971 р.), Латвію (1985 р.), Естонію (1989 р.), а також виступи відбулися в містах: Львові, Тернополі, Мукачеві, Кам’янці-Подільському, Бережанах, Болехові, Дрогобичі, Трускавці, Моршині. У своїй статті “Пісня єднає серця” Лідія Миськів згадує про високомистецькі виступи хору в м. Таллінн у Будинку освіти і науки (28.03.89.) та в костелі “Нігулісте” (30.03.89.). Вона відзначає, що вибагливих естонців заповонила виконавська майстерність хору, котрому властиві “цінні якості – краса звучання, темброве багатство, глибоке розуміння стилю” [26]. Тут “Ватра” популяризувала музичні твори на вірші Шевченка: “Заповіт”, “Думи мої”, “Зоре моя вечірняя”, “Садок вишневий”, “Учітєся брати мої”, “Реве та стогне Дніпр”, а також українську хорову класику і народні пісні.

Народна хорова капела “Ватра” – лауреат і дипломант хорових конкурсів: обласного ім. Ф. Колесси (1971 р.), республіканського – ім. С. Крушельницької (Тернопіль, 1985 р., диплом II-го ступеня), всеукраїнського – ім. М. Леонтовича (1989 р., Львів; 1992 р., диплом III-го ступеня), до 125-річчя “Просвіти” (Львів, 1993 р.); участь: у II-му фестивалі “Струни душі нашої” (Дрогобич, 1996 р.) та обласному фестивалі “Співоче поле” (Львів, 1999 р.); у конкурсі хорів, присвячених 190-річчю М. Вербицького (Дрогобич, 2005 р.).

У творчому доробку капели понад 400 творів національної та світової класики, народні пісні, твори сучасних композиторів і місцевих аматорів. Від часу заснування колектив дав більше тисячі концертів. Хор є постійним учасником ювілейних заходів, присвячених світочам української культури: 100-річчю Лесі Українки та Василя Стефаника, 250-річчю Григорія Сковороди, 125-річчю та 140-річчю Івана Франка, щорічних відзначень роковин Тараса Шевченка, 100-річчю від дня народження Йосифа Сліпого, 150-річчю від дня народження Миколи Лисенка, 100-річчю Миколи Колесси, 400-річчю Богдана Хмельницького.

Капела “Ватра” брала активну участь в авторських концертах: М. Колесси, А. Кос-Анатольського, Р. Савицького, Ю. Фельдмана, поета В. Романюка; в презентаціях книги В. Рафальського “Зойк і лють” (1.02.1997) та збірника “Співці зеленого Підгір’я” (5.12.1999). Демократичні процеси в суспільстві (початок 90-х) дозволили відзначати пам’ятні історичні дати та ювілеї визначних борців за волю України. Так, “Ватра” бере активну участь в урочистих щорічних концертах, присвячених ЗУНР, дню Злуки, виступає на відкритті пам’ятника С. Бандері (28.06.1992), Конгресі випускників Стрийської гімназії (4.07.1992), 50-річчю УПА (14.10.1992), роковинах смерті Є. Коновальця (23.05.1993), святкуванню Незалежності України, академії, присвяченій перезахороненню Н. Нижанківського (13 – 14.11.1993), вечорі “Українська родина” (15.01.1995), вечорі, присвяченій С. Бандері (1.01.1997), відкриттю погруддя Я. Стецьку (1.11.1997), концерті “Прощання з колядою” (24.01.1995), вечорі, присвяченій Дню героїв (23.05.2004), політичній акції “За чесні вибори” (26.11.2004), відзначенню 15-ої річниці підняття національного прапора у Стрию (13.03.2005), а також на відкритті меморіалу “Борцям за волю України” (19.06.2005). Цей об’ємний перелік концертних виступів свідчить, що народна хорова капела “Ватра” є одним із рушійних творчих колективів регіону, які своїм мистецтвом пропагують високопрофесійну українську хорову музику. Хор був неодноразовим учасником музичних програм на Львівському телебаченні: “Народні таланти” (1984), “Воскресні пісні” (1992, 1998), Різдвяна програма (2002, 2003); на Стрийському телебаченні “Хвилі Стрия” з Різдвяною програмою (1994, 1995) та Творчим звітом колективу (1994), а також на обласному радіо у програмах “З народної криниці”, “Наші зустрічі”.

28 грудня 1990 року Володимир Андрійович Гушак нагороджений почесним званням “Заслужений працівник культури”. Свою виконавську практику митець поєднує з композиторською творчістю. Так, у його доробку є хоровий цикл “Подвиг” (сл. М. Острика); пісні “Журавка” (сл. І. Зінченка), “Шевченкові”, “Моршинський вальс”, “Якби мені крила” (сл. В. Романюка); обробки народних пісень “Маріса”, “По горах ходила”, “Весна наша”, “Ой на горі сніг біленький”; переклади для рівних типів хорів “Летять ніби чайки” Ю. Рожавської, “Не співайте мені сеї пісні” Д. Січинського, “Вчительський вальс” та “Ватра” Р. Савицького [39, 638]. Упорядкував та обробив для мішаного

хору авторські пісні В.Рафальського.

За час творчої діяльності в колективі працювали концертмейстери С.Орандеревська, Г.Максимова, Л.Зозуляк, Н.Москалець, М.Пігусова, О.Кадар, Г.Гервазюк, Л.Дяків, О.Білик, М.Андрусів.

За великі досягнення в розвитку національного мистецтва 1 грудня 2005 року В.Гушак нагороджений Почесною відзнакою в розвитку культури і мистецтва Міністерства культури і туризму України.

На хвилі національного відродження у м. Стрий громадою було повернуто Народний дім. Першим, хто оселився в будівлі, став хор “Просвіта”. Його очолив талановитий диригент Ігор Михайлів (1958 р.н.). Мистецьку освіту він здобув спочатку в Львівському музично-педагогічному училищі (1973 – 1977 рр.), продовжував навчатися на музично-педагогічному факультеті Дрогобицького державного педагогічного інституту ім. І. Франка (1977 – 1981 рр., клас доцента М. Бурбана), а пізніше вдосконалював свою майстерність у Львівській державній консерваторії ім. М. Лисенка (1986 – 1995 рр., клас старшого викладача І. Небожинського) [2,24].

Датою заснування колективу вважають першу репетицію, на яку зібралися молоді музиканти Стрия та симпатичні пісні 16 жовтня 1991 року [35]. Постать Ігоря Михайліва, як зазначає Лідія Миськів, є “привабливою, яскравою і колоритною, котра наділена майже гіпнотичною силою впливу на людей” [24]. Тому новостворений колектив вже через чотири місяці, а саме на відкритті Народного дому – 8 березня 1992 року, представив концертну програму з творів українських класиків: М.Вербицького, С.Людкевича, Д. Бортнянського, М. Лисенка. Прагнення диригента до відродження та популяризації на початку 90-х маловідомих пластів національної хорової музики привело до збагачення репертуару колективу композиціями В. Барвінського, І. Лаврівського, В. Матюка. Вже з перших кроків роботи в хорі І. Михайлів працює “по-мистецьки довершено, бо разом з талантом, майстерністю в них (в творах – У. М.) вкладено душу... Тут йому допомагають і виразна міміка, і гнучка інтонація голосу, і виразність очей, жестів. Кожна думка виражається ясно, лаконічно, гранично просто” [24].

У 1994 році хоровий колектив став лауреатом першої премії на конкурсі, присвяченому 125-річчю “Просвіти”. “З незвичайною чутливістю і гнучкістю виконання, багатством тембрових фарб прозвучав на заключному концерті конкурсу хоровод з опери А.Вахнянина “Купало”, – пише

Л. Миськів, – що приніс не лише призове місце, а й остаточне підтвердження звання Народного хорового колективу” [24]. Вцей рік, на запрошення народного депутата І. Осташа, камерний хор побував у Києві, де виступав на українсько-американській мистецькій виставці.

У 1995 році відбулася перша закордонна поїздка до Польщі в місто Волчин, що під Вроцлавом. Хоровий колектив виконував переважно духовну музику в храмах, а також відвідав могилу М. Вербицького. Вже двічі капела була учасником музичних фестивалів у Яворові, які присвячені творцеві національного гімну України. Виконавська майстерність колективу в ці роки досягла високого професійного рівня. Їй властиве “м’яке звучання, злиття голосів у партіях, переконливі кульмінації у виконанні тієї чи іншої пісні” [4].

23 – 25 лютого 1996 року в м. Луцьк відбувся III Міжнародний конкурс хорового мистецтва ім. Лесі Українки, присвячений 125-річчю від дня народження поетеси. Львівщину на конкурс і репрезентував камерний хор ім. М. Вербицького Стрийської міської організації “Просвіта”. Виступ колективу привернув увагу журі і слухачів. Автор конкурсного твору на вірші Лесі Українки “Горить моє серце” Віктор Герасимчук високо оцінив їх виконання, аплодуючи стоячи. Він відзначив, що Ігор Михайлів “це єдиний диригент, який прочитав його твір так, як він його написав. Тому й запропонував Ігорю керувати зведеним хором на гала концерті, коли буде виконуватися ця його пісня” [4]. На вже згаданому конкурсі члени журі визнали кращими: диригента Ігоря Михайліва та концертмейстера хору Оксану Штурко.

Не заспокоюючись на досягнутому, колектив здійснює виступи: на святі з нагоди 130-річчя від дня народження Івана Франка в с. Нагуєвичі і був удостоєний найвищої відзнаки – Гран-прі [8], на конкурсі, присвяченому 130-тій річниці о. Северина Сапруна (м. Дрогобич). У цей час репертуар хору становив близько 200 творів. Юлія Королишин, відгукуючись на творчу діяльність митця, зазначає, що “Для кожного твору диригент знаходить відповідний “виконавський ключ”, розкриваючи перед слухачем саме ті риси, що “висвічують” основний зміст музичних образів. Особливо приваблюють у манері співу хору загальна м’якість хорової звучності, її багата темброва палітра, плавність мелодичного розвитку, а також (і тут знову треба віддати належне майстерності Ігоря Михайліва) чіпкість виконавського задуму, доведена в кожному випадку до переконливого завершення” [14].

У 1997 році колектив бере участь у

Всеукраїнському фестивалі-конкурсі національно-патріотичної пісні і поезії “Воля – 97” (м. Івано-Франківськ), де посідає друге місце. Внаступному році Ігоря Михайліва за значні досягнення в розвитку української хорової культури нагороджено почесним званням “Заслужений працівник культури”.

2001 рік у творчій біографії колективу став ювілейним. “До свого 10-річчя – як зазначає Л. Миськів, – хор ім. М. Вербицького підготував новий репертуар, в якому М. Березовського “Отче наш”, К. Орфа “Карміна Бурана”, З. Фібіха “Тюема”, С. Фостера “О, Сузанно”, композиції Лесі Дичко та багатьох інших сучасних авторів” [28].

До вагомого списку творчих досягнень колективу в 2003 році додався VI Міжнародний фестиваль духовної музики “Хваліте Господа” в столиці Болгарії місті Софія. Хор ім. М. Вербицького повернувся з “почесним дипломом та Почесною грамотою Болгарського хорового союзу” [36].

У жовтні 2005 року Ігор Михайлів святкував 25-ліття своєї творчої діяльності афішованим хоровим концертом.

Виховується на Стрийщині гідне молоде покоління аматорів хорового співу. У 1971 році при Будинку працівників освіти Віктором Романюком був організований хор хлопчиків “Щедрик”. Першим диригентом став Ігор Циклінський, а пізніше – Ярослав Бондзяк. Новий етап у житті “Щедрика” почався з 1980 року, коли керувати хором прийшов Микола Брик. У 1990 році колективу присвоюють почесне звання “Зразковий хор хлопчиків”. На базі цього співочого гурту в 1991 році організовується хорова школа, яка і по сьогоднішній день виховує підрастаючі таланти.

Цей колектив розгорнув активну концертну діяльність: у 1989 р. виступав у Польщі, а влітку 1990 р. побував на святкуванні 500-річчя запорізького козацтва на острові Хортниця та с. Капулівка на Дніпропетровщині [25], у жовтні – на Кіровоградщині, Черкащині, де вповодж п’яти днів давав по три концерти щодня. У березні 1991 р. здійснив поїздку на Луганщину, пропагуючи у східних областях України духовну пісню, колись заборонені стрілецькі та народні пісні [19, 92]. Хор хлопчиків у 1994 р. відвідав Гуцульщину, де виступав на батьківщині В. Стефаніка в Русові. За участю учнів і викладачів хорової школи, колективів “Щедрик” та хору ім. М. Вербицького в 1995 р. було проведено вечір присвячений ювілеям видатних корифеїв національної культури: 120-річчю О. Кошиця, 130-річчю Д. Січинського, 250-річчю М. Березовського.

1996 рік приніс хору чимало мистецьких здобутків. У квітні “Щедрик” був учасником III

Міжнародного фестивалю дитячих хорів “Весняні дзвіночки – 96” в м. Рівне, де отримав диплом. На конкурсі хорів ім. о. С. Сапуна з нагоди 100-ліття від дня народження колектив нагородили почесним дипломом першого ступеня та кращим диригентом визнано – М. Брика (15 листопада 1997 року).

Цікавою та змістовною в 1998 році для колективу стала поїздка до Кам’янця-Подільського, де відбулися творчі зустрічі міського дитячого хору “Журавлик” і “Щедрика”. Хорові капели взяли участь в Лїпургї у храмі св. Йосафата, а стріяни виступили ще й з Рїздвяною програмою “Ми йдемо з колядою за небесною звїздою” [7]. У лютому хор виступав на авторському концерті Б. Фїльцу Стрию.

Репертуар капели складається з творів Г. Генделя, Й. Баха, Л. Бетховена, В. Моцарта, Й. Брамса, Й. Штрауса, М. Леонтовича, К. Стеценка, М. Вербицького, Й. Кишакевича, В. Мапока, Л. Дичко, Ж. Колодуб, Б. Фїльцу.

У 2000 році хор переходить в руки здібного диригента Ігоря Іваницького (1958 р.н.), який і до сьогодні успішно керує колективом. Талановитий митець-випускник хорового відділу Дрогобицького музичного училища (1975 – 1979 рр.) та Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (1979 – 1984 рр.), керував хором Львівського лісотехнічного інституту (1980 – 1982 рр.), Народним ансамблем пісні та танцю “Черемош” Львівського державного університету (1982 – 1985 рр.), ансамблем “Тїдгїр’я” Будинку працівників освіти м. Стрий, Народним хором “Червонї маки” с. Лисовичї Стрийського району [2, 221] – втїлив весь свій музично-педагогїчний досвід у роботї з “Щедриком”. Завдяки його творчому потенціалу колектив здобув чимало кїлькїсть мистецьких перемог: диплом III ступеня на Дитячо-юнацькому фестивалї української патріотичної пісні “Сурми звїтяги” (2000 р., м. Львів) та диплом на IV такому ж конкурсі (2002 р., м. Львів), диплом I ступеня на Обласному огляді конкурсі дитячих хорових колективів “Ми дїти твої, Україно” присвяченому Дню матерї (14.05.2003 р., 12.05.2005 р., м. Дрогобич), диплом на II Міжрегіональному фестивалї хорового мистецтва (23 – 25.05.2004 р., м. Рівне). Постїйним концертмейстером хору є Мирослав Корпало.

Прагнучи розширити мистецьке спілкування, на базї хорової школи в 1996 р. проводився Фестиваль дитячих хорових колективів з Києва, Львова, Мукачєва, Тернополя, Рівного, Дрогобича, Стрия [30].

За високий рівень хорового колективу “Щедрик” та з нагоди святкування 60-річчя від

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА В МІСТІ СТРИЙ

дня заснування Дрогобицького державного музичного училища ім. В. Барвінського І. Іваницький нагороджений Почесною грамотою (20.04.2005 р.).

Дитяча хорова творчість у м. Стрий представлена ще двома колективами. Хором музичної школи ім. Остапа Нижанківського з початку 90-тих керувала О. Пак, а з 2002 р. – очолила І. Віновська-Жужевич. Хор школи мистецтв є наймолодшим колективом і створений у 1993 році викладачем Л. Білецькою. Ці юнацькі співочі капели неодноразово були лауреатами обласних хорових конкурсів-оглядів мистецьких шкіл.

Висновки. Сучасне хорове життя Стрия відзначається активною культурно-просвітницькою діяльністю та відродженням маловідомих творів українських композиторів. Широко пропагуючи свою професійно-виконавську майстерність поза межами регіону, а також батьківщини, співочі колективи міста утворюють високий мистецький рівень національної культури.

1. Бородавка Ю. *В своїй хаті своя правда, і сила, і воля // В своїй хаті своя правда, і сила, і воля... Сторінки історії Стрия. – Стрий: МП "Опришки", 1992. – С. 6.*

2. Бурбан М. *Хорове виконавство Львівщини. Хори. Диригенти. – Дрогобич – Львів, 1999. – С. 216; 221; 241.*

3. "Великодні піснеспіви" Другий міжнародний фестиваль хорового мистецтва. – Рівне, 2004. – С. 18–19.

4. Винник І. *Надія в пісню перейшла // Гомін волі. – 1996. – 2 березня.*

5. Винник І. *На крилах пісні // Гомін волі. – 1997. – 28 жовтня.*

6. Гадяк Й. *Любили рідну мову, пісню і Україну // Гомін волі. – 1997. – 19 червня.*

7. Гаврищук А. "Щедрик" у Кам'янці-Подільському // Гомін волі. – 1998. – 3 лютого.

8. Гнатів І. *Єднає нас духовним співом... // Гомін волі. – 1996. – 2 березня.*

9. Кізіма І. *Сурми звитяги // Гомін волі. – 2001. – 10 листопада.*

10. Клим Х. "Ватрі" – 50 // Гомін волі. – 2000. – 24 червня.

11. Ковальська Л. *Прославлятиму піснями Господа // Гомін волі. – 2002. – 30 листопада.*

12. Корпало М. "Щедрику" – браво! // Гомін волі. – 1996. – 20 червня.

13. Кошиць О. *Про українську пісню й музику. – К.: Музична Україна, 1993. – 48 с.*

14. Курилович Ю. *Духовний спів єднає // Гомін волі. – 1997. – 21 серпня.*

15. Лісова О. "Сурми звитяги" кличуть до єдності // Гомін волі. – 2000. – 21 жовтня.

16. Народний дім – столітній ювіляр // Гомін волі. – 2001. – 3 лютого.

17. Нестерчук М. *Ватра живого вогню // Гомін волі. – 2000. – 8 липня.*

18. Мандрик М. *10 років служіння громаді. – Стрий: Щедрик, 2002. – С. 188.*

19. Мандрик М. *Стрийщина: шлях до волі. – Стрий: Просвіта; Щедрик, 1998. – С. 87, 90–91, 190.*

20. Миськів Л. *Дай, Боже, радості... // Гомін волі. – 1990. – 16 травня.*

21. Миськів Л. *Духовна культура не знає провінцій // Гомін волі. – 1996. – 9 квітня.*

22. Миськів Л. *Кияни-го сті "Щедрика" // Гомін волі. – 1995. – 30 листопада.*

23. Миськів Л. *Коли осінь дарує весну // Гомін волі. – 2001. – 27 жовтня.*

24. Миськів Л. *Народжена в любові // Гомін волі. – 1994. – 6 січня.*

25. Миськів Л. *Пам'ять кличе // Гомін Стрийщини. – 1990. – 7 вересня.*

26. Миськів Л. *Пісня єднає серця // Гомін волі. – 1990. – 27 жовтня.*

27. Миськів Л. *Сіймо в душах любові // Гомін волі. – 1991. – 12 березня.*

28. Миськів Л. *Стежка у дивосвіт любові // Гомін волі. – 2001. – 4 грудня.*

29. Миськів Л. *Сторінками української музики // Гомін волі. – 1995. – 5 грудня.*

30. Миськів Л. *Фестиваль – це завжди свято // Гомін волі. – 1996. – 5 грудня.*

31. Миськів Л. *Щастя засвічувати людські душі // Гомін волі. – 1999. – 20 липня.*

32. Миськів Л. *Щоб повнилась талантами рідна земля // Гомін волі. – 2001. – 25 вересня.*

33. Молчко У. *Музика під склепінням величної будівлі // Гомін волі. – 2001. – 27 січня.*

34. Стрияни – краці в області // Рідне поле. – 2002. – 21 травня.

35. Тиченко Л. *Пісня, народжена любов'ю // Гомін волі. – 1995. – 11 травня.*

36. Тиченко Л. *Співайте, наші солов'ї... // Гомін волі. – 2003. – 24 травня.*

37. Ханік Л. *Історія хорового товариства "Боян". – Львів, 1999. – С. 78–81.*

38. Хвилі Стрия: *Літературно-мистецький альманах. – Стрий: Щедрик, 2002. – С. 352–369.*

39. Хвилі Стрия: *Сторінки з історії культури та національно-визвольного руху; Сучасне літ.-мист. життя. – Стрий: Щедрик, 1995. – С. 569–632.*

40. Чубенко В. *Пісня єднає серця // Гомін волі. – 1997. – 14 серпня.*

41. Чумак О. *Святість дива п'янить... // Гомін волі. – 1997. – 11 грудня.*